

Фелікс Штейнбук

**КОНВЕРГЕНЦІЯ ТІЛЕСНИХ МІКРОТОПОСІВ
У СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

(Київ, Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – 248 с.)

Однією з найбільш значущих тенденцій у сучасній філології є антропологічний поворот, посилення ролі антропоцентризму у фольклористиці, лінгвістиці, літературознавстві. Нова студія доктора філологічних наук, професора Фелікса Штейнбука, знаного дослідника тілесного міметизму у текстових стратегіях постмодерністської літератури – це ще одне свідчення важливості цього вектора. Поєднання вивчення текстуальних та тілесних кодів є одним із викликів постмодерної філології, тому звернення дослідника до проблеми конвергенції тілесних мікротопосів у сучасній прозі позначене справжньою актуальністю і викликає особливе зацікавлення. Показово, що для свого дослідження вчений обрав матеріал кількох слов'янських літератур – української, польської, сербської, російської, вписавши твори Мілорада Павича, Януша Вишневського, Войцека Кучока, Віктора Пелевіна, Юрка Іздрика, Світлани Поваляєвої, Наталки Сняданко у текстуальний контекст світової літератури поряд із творами Фредеріка Бегбеде, Харукі Мураками, Орхана Памука, Салмана Рушді, Мішеля Уельбека. Такий підхід, цілком виправданий і органічний, дає змогу авторові розглядати твори цих письменників як складові одного явища – світової літератури сучасності.

У своїй монографії “Конвергенція тілесних мікротопосів у сучасній світовій літературі” Фелікс Штейнбук продовжує вивчення надзвичайно складних літературознавчих проблем, вирішення яких неможливе без залучення матеріалу філософії й психології, а також без усвідомлення потреби в аналізі “невимовного”, ослоненням якого має на меті постмодерністська література. Тілесно-міметичний вимір художньої літератури віддавна перебуває у полі зору українського дослідника. Його монографії “Засади тілесного міметизму у текстових стратегіях постмодерністської літератури кінця ХХ–початку ХХІ століття” (2007) та “Тілесність – мімезис – аналіз (тілесно-міметичний метод аналізу художніх творів)” (2009) привернули увагу наукового світу до тілесного міметизму як вагомій складовій постмодерних текстуальних стратегій і нарративних репрезентацій тілесності у творах сучасних світових письменників. Нова монографія Ф.Штейнбука є ще одним кроком у розвитку авторського тілесно-міметичного методу аналізу художнього твору, який поєднаний з топологічною рефлексією. Нова розвідка вченого окреслює нові обрії дослідження нарративної репрезентації тілесності, коли індивідуальний, неповторний досвід, що лежить в її основі, стає, попри всю свою самотність, вдячним матеріалом для зіставних літературознавчих досліджень.

Автор монографії вдається до своєрідного розкодування репрезентативних творів сучасної світової літератури, відкриваючи їх ключами таких тілесних мікротопосів, як біль, страждання, чутливість, відсутність, бажання, насолода, спокусливість, сексуальність, забуття, мислення, свобода та ідентичність. Дванадцять тілесних мікро-

топосів, виділених автором, є ніби скельцми своєрідного калейдоскопа, що, укладаючись у кожному розділі монографії по-різному, дають змогу побачити кожний із них під інакшим кутом зору як головний і як маргінальний. Дванадцять творів дванадцяти письменників фіксують картинки (“скріншоти”) цього калейдоскопа: у романі Я.Вишневського “Коханка” у центрі опиняється мікротопос болю, у романі Ф.Бегбеде “Романтичний егоїст” – мікротопос страждання... Водночас кожний з цих розділів, попри аналіз центрального для нього мікротопосу у певному репрезентативному творі, містить важливу компаративістичну частину, присвячену порівнянню його функціонування в інших творах “бібліотеки дванадцяти”. Так усі дванадцять творів письменників різних країн і статей поєднуються в одному “тілі” тексту забезпечуючи собі визначене місце і функції суверенного “центру” і водночас частини контексту. Завдяки такому підходу автор монографії об’єднує в своєму дослідженні дуже різні в поетикальному сенсі романи, для яких непросто знайти спільний знаменник. Наративізація тілесності відбувається в літературах постмодернізму і постпостмодернізму за різними законами, тому підхід, застосований Феліксом Штейнбуком для зіставного аналізу постмодерністських і постпостмодерністських творів, є, напевно, одним із небагатьох можливих і, як доводить монографія, дуже результативним.

Монографія “Конвергенція тілесних мікротопосів у сучасній світовій літературі” складається з двох частин, кожна з яких по-своєму цінна для читача. Перша з них – “Пролегомени до студій тілесної топосфери” – є теоретичною має на меті зорієнтувати читача у світі цієї книги: ознайомити з її теоретичним підґрунтям, філософськими засновками, особливостями функціонування термінологічного апарату тощо. Вона демонструє глибокий зв’язок між проблемами літературознавства та філософії, вводить читача у коло актуальних проблем, пов’язаних з літературною антропологією, слугує орієнтиром у бібліотеці найвагоміших досліджень цієї проблеми. Автор обґрунтовує свої теоретичні позиції, розглядаючи ключові поняття в кореляції з іншими поетикальними орієнтирами (підрозділ “Порівняльні вектори” містить надзвичайно цікаве представлення поняття “топос” через зіставлення з шістьма іншими важливими для постмодерного літературознавства категоріями).

Розвиток такого принципу дослідження містить друга частина монографії, присвячена аналізу дванадцяти творів широкого національного і поетикального спектру (“Коханка” Я. Вишневського, “Романтичний егоїст” Ф.Бегбеде, “Гівнок” В.Кучока, “Г” В.Пелевіна, “1Q84” Х. Мураками, “Замість крові” С. Поваляєвої, “Музей невинності” О.Памука, “Флорентійська чарівниця” С.Рушді, “Можливість острову” М.Уельбека, “Таке” Ю.Іздрика, “Колекція пристрастей, або Пригоди молодої українки” Н.Сняданко, “Друге тіло” М. Павича. І хоча обидві частини монографії дискурсивно різні, насправді вони роздільні, бо природно функціонують в одному “тілі” книги. Сигналом цього є речення-місток, яке їх поєднує: ним закінчується теоретичний вступ і починається представлення мікротопосів. Кожен з цих дванадцяти розділів заслуговує на пильну читачську увагу.

Монографія Фелікса Штейнбука свідчить про втілення у життя постмодерністського принципу задоволення від читання: вона написана з задоволенням, і це задоволення передається читачам. У ній надзвичайно вдало і природно поєднуються строга науковість і натхнення інтерпретації, що ґрунтується на прекрасному знанні й відчутті тексту. Пропонована читачам розвідка свідчить про оригінальність філологічної думки її автора, яка розвивається в унісон з актуальними тенденціями світового літе-

ратурознавства. Вона стане в пригоді теоретикам літератури, дослідникам сучасної зарубіжної та української літератури, а також славістам, як переконаний зразок плідності вивчення слов'янських літератур – невід'ємної, вартісної складової світового письменства нашого часу.

Алла ТАТАРЕНКО

Стаття надійшла до редколегії 03.11.14
Прийнята до друку 26.11.14